

CHRONICLE
K nedožitém deväťdesiatinám prof. Ing. Dušana Zachara, DrSc.

Sú ľudia, ktorých život, činy a diela je potrebné občas pripomínať aj širšej verejnosti, a to aj vtedy, keď už nie sú medzi nami. A k takým určite patrí aj profesor Zachar, dlhoročný riaditeľ bývalého Výskumného ústavu lesného hospodárstva (VÚLH) vo Zvolene, ktorý by sa bol 6. mája 2016 dožil deväťdesiatich rokov

(† 2014). Z jeho života uvádzame aspoň niekoľko míľnikov. Narodil sa v Brezne, v rodine horára, 6. 5. 1926. Po absolvovaní Vyššej strednej lesníckej školy v Banskej Štiavnici (1946) pokračoval v štúdiách na Lesníckej fakulte Českého vysokého učení technického v Prahe (1950), kde absolvoval aj vedeckú aspirantúru (1954) v melioračnom zameraní na využitie krycích kultúr pri zalesňovaní. Tam prednášal do roku 1955 predmet Meliorácie.

Na profesora Zachara si treba spomínať rovnako ako na významného vedca a vysokoškolského učiteľa, tak aj na známeho organizátora a skvelého manažéra lesníckej vedy a výskumu. V roku 1955 ho poverila Slovenská akadémia vied v rámci svojho Lesníckeho laboratória zriadiť a viesť odbor meliorácií a ekológie, ako súčasť neskoršieho lesníckeho centra vo Zvolene a „predchodcu“ lesníckeho výskumného ústavu v tomto meste. Na tomto pracovisku traja pracovníci skúmali eróziu pôdy, brehové porasty, lavínové územia a lesnícku bioklimatológiu. D. Zachar tu vypracoval viacero prác o erózii pôdy a jej vplyve na vznik spustnutých pôd a redigoval niekoľko zborníkov o erózii na Slovensku. Monografiou *Erózia pôdy (1960 a 1970)* položil vedecké základy erodológie vo vtedajšom Československu. Ňou sa v roku 1960 aj habilitoval za docenta meliorácií na Lesníckej fakulte Vysoké školy lesníckej a drevárskej vo Zvolene, kde externe prednášal Lesnícke meliorácie do polovice 70. rokov 20. st. Tu publikoval s autorským kolektívom z českých a slovenských vysokých škôl aj celoštátne učebnice *Lesnícke meliorácie* (vydavateľstvo Príroda, 1984) a *Forest amelioration* (Elsevier Oxford, 1986). V roku 1969 získal najvyššiu vedeckú hodnosť doktora vied (VŠZ Brno) a v roku 1974 bol menovaný za riadneho vysokoškolského profesora (VŠLD Zvolene).

Od roku 1960, ako došlo k zlúčeniu lesníckych výskumných organizácií na Slovensku do jedného ústavu - VÚLH v Banskej Štiavnici (neskôr so sídlom vo Zvolene) - stal sa doc. Ing. Dušan Zachar, CSc. riaditeľom tohto ústavu, ktorý úspešne viedol vyše 17 rokov! Pod jeho vedením pri vytrvalej práci vyrástol ústav na modernú vedeckú lesnícku inštitúciu s mnohými odbornými útvarmi, veľkým množstvom vedeckých pracovníkov (celkový počet pracovníkov bol až 294), pričom prikladal veľkú váhu aj vedeckej výchove a zvyšovaniu vedeckej kvalifikácie (počet vedeckých aspirantov ústavu presahoval aj číslo 50).

Svojou cieľavedomosťou a húževnatosťou sa zaslúžil nevídanou mierou (a to aj napriek mnohým prekážkam, neprajným a odstredivým tendenciám) o postavenie centrálnej budovy VÚLH vo Zvolene ako aj niekoľkých výskumných staníc (VS) tohto ústavu – v Gabčíkove (zameraná na rých-

lorastúce dreviny), v Bratislave (na lesnícku ekonomiku), v Košiciach (regionálny výskum na východnom Slovensku), Liptovskom Hrádku (lesnícka genetika, semenárstvo) – popri jestvujúcich VS v Banskej Štiavnici a Oravskom Podzámku. To všetko viedlo k skoncentrovaniu silného potenciálu vedeckovýskumných pracovníkov (vrátane zabezpečenia bytov pre zamestnancov), ale významným počínom jeho riaditeľovania bolo aj založenie série trvalých výskumných plôch (najmä na zalesňovanie spustnutých a nelesných pôd), ďalej všestranné rozvinutie metód lesníckeho výskumu na Slovensku i rozsiahlej medzinárodnej spolupráce ústavu (ústav spolupracoval až so 125 inštitúciami a jednotlivcami vo svete). Jeho negatívny politický postoj voči vstupu vojsk okupačných armád na územie Československa v roku 1968 znamenal pre neho ukončenie funkcie riaditeľa VÚLH.

Po vedeckovýskumnej stránke sa venoval problémom životného prostredia, najmä lesníckym melioráciám zo širšieho hľadiska – v užšom zameraní výskumu erózie pôdy (svoju najvýznamnejšiu vedeckú monografiu *Soil erosion* publikoval vo vydavateľstve Elsevier, 1982), príčinám degradácie a devastácie pôdy a krajiny, spevňovaniu pôdy a najmä zalesňovaniu spustnutých a nelesných pôd ako aj iných extrémnych stanovišť. Dosiahol viaceré úspechy v tvorbe a inovácii metód zalesňovania, aj v samom zalesňovaní predovšetkým na karbonátových podložiach Slovenska. Výsledky publikoval vo viacerých knižných publikáciách (napr. *Zalesňovanie nelesných pôd, 1965; Výskum spustnutých pôd Perísk a ich zalesňovanie, 1969; Výskum zalesňovania spustnutých pôd v Slovenskom kráse, 1973 a i.*) a v desiatkach príspevkov doma i v zahraničí, resp. ich rozpracoval a skonkretizoval v niekoľkých praktických projektoch.

Na výskum týchto problémov nadviazal prof. Zachar široko koncipovaným riešením krajinnno-ekologických a lesnícko-ekologických problémov poľnohospodárstva a lesného hospodárstva.

Vypracoval metódu hodnotenia potenciálu krajiny a funkcií vegetácie, najmä lesa v nej. Postaral sa aj o polozenie základov ďalším vývojovým prúdom, spočívajúcim v ekologickej optimalizácii usporiadania a využívania krajiny. Získané poznatky zhrnul v mnohých zborníkových prácach, v knihe *Les v krajine* (1982, v ruštine 1985), predovšetkým však v štyroch rozsiahlych kompendiách ČSAV a SAV (*Pôdny fond ČSSR, 1975; Ochrana krajiny ČSSR, 1981; Tvorba krajiny ČSSR, 1981; Využitie a ochrana vôd ČSSR, 1987*). Na základe 15-ročných výskumov funkcií lesa v krajine vypracoval prof. Zachar v posledných rokoch svojho pôsobenia na VÚLH vo Zvolene (do roku 1991) veľmi rozsiahlu monografiu *Forest and the Ecosphere*, v ktorej syntetizoval všetky svoje a celosvetovo známe poznatky o vzťahoch lesa a jednotlivých zložiek ekosféry. Išlo o vedeckú a spoločensky veľmi záslužnú prácu.

Prof. Dušan Zachar vytvoril v priereze vyššie spomínaných vedeckých disciplín bezkonkurenčne bohatú vedeckú školu. Vychoval až 57 vedeckých aspirantov (!), viacerí jeho žiaci pokračovali v rozsiahlom diele, ktoré začal.

Napísal vyše 800 vedeckých a odborných prác, ktoré vyšli v 13 jazykoch, medzi nimi viac ako 30 vedeckých knižných monografií a publikácií, editoval okolo 50 zborníkov z vedeckých a odborných podujatí, ktoré zväčša aj zorganizoval. Dlhodobo pracoval aj na publikácii *Encyklopédia Slovenska*. *Osobitne treba oceniť to, že založil vydávanie viacerých vedeckých a odborných knižných edícií i časopisov - Vedecké práce Výskumného ústavu lesného hospodárstva vo Zvolene, Lesnícke štúdie, Acta Instituti Forestalis Zvolensis, Lesnícky časopis, Folia venatoria, Poľovnícke štúdie a i., kde sa doteraz odpublikovali stovky monografií, pôvodných vedeckých prác a koncepcných štúdií prevažne pracovníkmi ústavu.*

Okrem spomenutých okruhov venoval sa prof. Zachar mnohým činnostiam z oblasti vedecko-organizačnej práce aj mimo VÚLH. V roku 1974 bol zvolený za člena korešpondenta SAV aj ČSAV. V obidvoch Akadémiách bol členom vedeckých kolégií, predsedom odborov životného prostredia, lesného hospodárstva aj poľovníctva, v SAV koordinátorom publikačnej činnosti. Bol taktiež dlhoročným predsedom Slovenskej bioklimatologickej spoločnosti pri SAV.

Za viaceré vedecké i organizačné aktivity obdržal mnohé vyznamenania a ocenenia – napr. cena ČVUT (1955), cena SAV (1958), Zlatá medaila Medzinárodného zväzu lesníckych výskumných organizácií – IUFRO (1971), Zlatá medaila Ústredného výskumného ústavu lesníckeho v Budapešti (1973), Štátna cena Klementa Gottwalda (1975), Národná cena (1984), Pfeilova cena (1986), Medaila J. D. Matejovie, Medaila SAPV, Medaila SAV a iné.

Po takej pestrej činnosti s bohatou úrodou by bola väčšina ľudí pri odchode do dôchodku pravdepodobne odišla na zaslúžený odpočinok. Prof. Dušan Zachar sa však v súlade so svojou stratégiou života a vnútorným presvedčením po odchode z VÚLH ako 65-ročný zameril intenzívne na výskum *životného prostredia z najširšieho hľadiska* a od roku 1996 na problematiku *výživy človeka*. Tým naplnil posledný vytýčený mílnik svojej životnej *stratégie*. Pustil sa do všestranného štúdia výživy človeka a jej súvislostí, predovšetkým s cieľom odhaliť podstatu príčin rozličných degeneratívnych javov ľudskej populácie. Zistil, že zdravotný stav, vitalita, výkonnosť a vek človeka je závislý predovšetkým od uspokojovania jeho požiadaviek na živiny a možnosti ich využitia, čo možno dosiahnuť len plnohodnotnou stravou, ktorá je pre každého človeka v každom období jeho života a v každom type krajiny odlišná. Výživu človeka chápal ako podstatnú súčasť náuky o človeku a aj v tejto oblasti publikoval na pôde Academia vitae vo Zvolene niekoľko knižných monografií takmer do svojho skonu.

Prof. Dušan Zachar teda vždy vstupoval do riešenia nových, často neznámych, v každom prípade veľmi náročných problémov, ktorých vyriešenie prinieslo nielen osobné uspokojenie jemu, ale aj úžitok celej spoločnosti. Do tohto riešenia vkladal množstvo elánu, energie, úsilia a tvorivého ducha.

A na to všetko aj teraz s veľkou vďakou a úctou spomíname.

Rudolf Midriak
Šípková 12, SK– 964 05 Banská Bystrica, Slovenská republika